

dbnl *digitale* bibliotheek voor de Nederlandse letteren

Sarah Fierens

Programma

- Wat is DBNL?
- Achtergrond / historie
- Selectie
- Digitaliseringsproces
- Ontsluiting en gebruik

dbnl *digitale* bibliotheek voor de Nederlandse letteren

1. Wat is DBNL?

- doel:
  - beschikbaar stellen belangrijkste teksten uit Nederlandstalige literatuur, over de Nederlandse taal en over de cultuurgeschiedenis van Nederland, Vlaanderen, Suriname en Caribisch gebied
- representatief voor het hele taalgebied
- teksten van vroeger tot nu
  - Enkel werken die uit de handel zijn

OMVANG & GEBRUIK

15.000

Omvang collectie

Ruim
5 miljoen

Omvang collectie in

4 miljoen

bezoeken per jaar

De nieuwe titels van januari 2023 x

https://www.dbnl.org/nieuws/titels.php?l=2023_01

Wordt niet gesynchroniseerd

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

Zoek alles

Zoek naar auteurs, titels en in teksten

Literatuur & Taal Selecties Periode

2023

2022

2021

2020

2019

2018

2017

2016

2015

2014

2013

2012

2011

2010

2009

2008

Nieuws

Print

De nieuwe titels van januari 2023

Deze maand breiden we de collectie uit met *Lees maar, er staat niet wat er staat* (1959), een invloedrijke bloemlezing uit het werk van dichter Martinus Nijhoff, voorzien van 'een beschouwing over eigen werk'.

Van Maria Doolaeghe komen de drie delen van haar *Vereenigde dichtwerken* (1876-1878) beschikbaar. Dit verzamelde werk werd uitgegeven in Den Haag, en getuigt van haar grote invloed in zowel Noord als Zuid. Toen het verzamelde werk uitkwam, was de schrijfster reeds voorbij de zeventig, maar nog steeds actief aan het schrijven.

Ook van haar vriend Prudens van Duyse voegen we verschillende werken toe. In *Het klaverblad* (1848) bewerkt Van Duyse romances, legenden en sagen uit de volkse orale traditie. Later zal zijn zoon Florimond van Duyse zijn werk verder zetten, en het Nederlandse lied tot onderwerp nemen. Verder voegen we van Prudens' hand *Simon Stevin, naer Voorduin's bekreond werk, met eenige dichtstukken* (1846) toe aan de verzameling.

Aan de *Verzamelde opstellen* van Lodewijk van Deysssel worden bundel 3, 6, 9 en 10 toegevoegd. Ook komen de twee ontbrekende delen van de *Nederlandsche belletrie 1857-1876* van Conrad Busken Huet beschikbaar.

Van de roemruchte hispanoloog, historicus en verzetsstrijder Johan Brouwer wordt de historische briefroman *Philips Willem. De Spaanse prins van Oranje* (1953) opgenomen, over de oudste zoon van Willem van Oranje, die langdurig in ballingschap leefde aan het Spaanse hof.

Van Tine van Berken komen er twee kinderboekjes online. *De Berewoudjes* (oorspronkelijk uit 1895) gaat over de belevenissen van de jeugdige familie Berewoud. *Jonge vechtersbazen* (1896) is een moraliserend verhaal over de gevolgen van een vechtpartij tussen schooljongens.

In *De witte wingerd van Frankrijk* (1957) van J.W.F. Werumeus Buning leren we alles over de Franse wijncultuur. Er worden ook twee werken toegevoegd met vertaalde reisverhalen van Duitsers die met de Verenigde Oost-Indische Compagnie naar Azië waren gereisd: *Verhaal van drie voorname reizen naar Oostindien*, in 1671 uitgebracht door Jan Hendrik Glazemaker, en *Drie seer aenmercklijke reysen nae en door veelerley gewesten in Oost-Indien*, in 1694 uitgebracht door Simon de Vries. Deze reisverhalen waren vaak spectaculair en schokkend, maar ook leerzaam over en kritisch op de activiteiten van de V.O.C. in Oost-Indië. Daardoor vormen ze ook nu nog een belangrijke historische bron.

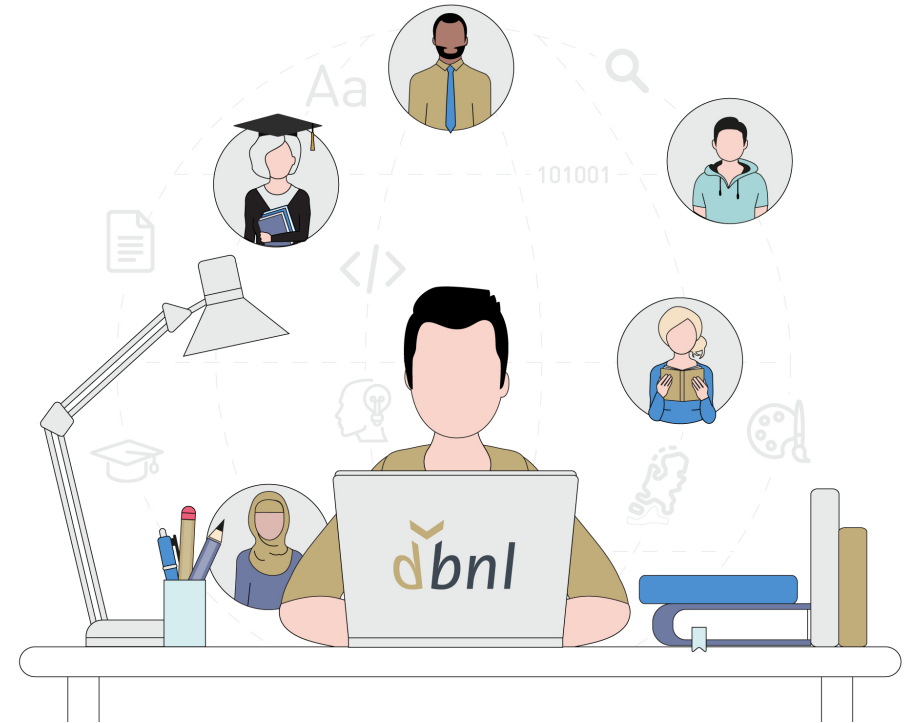
Ten slotte is er een flink aantal tijdschriftjaargangen toegevoegd. Recent uitgekomen zijn *Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis* (2019), *De Parelduiker* (2013-2015) en *Terras* (2019). Ook zijn er weer jaargangen van *De Belgische Illustratie* (1883/4), *Ontwaking* (1905-1910) en *Vormen* (1937-1940) opgenomen.

Nieuwe titels

11:58
19-1-2023

Doelgroepen

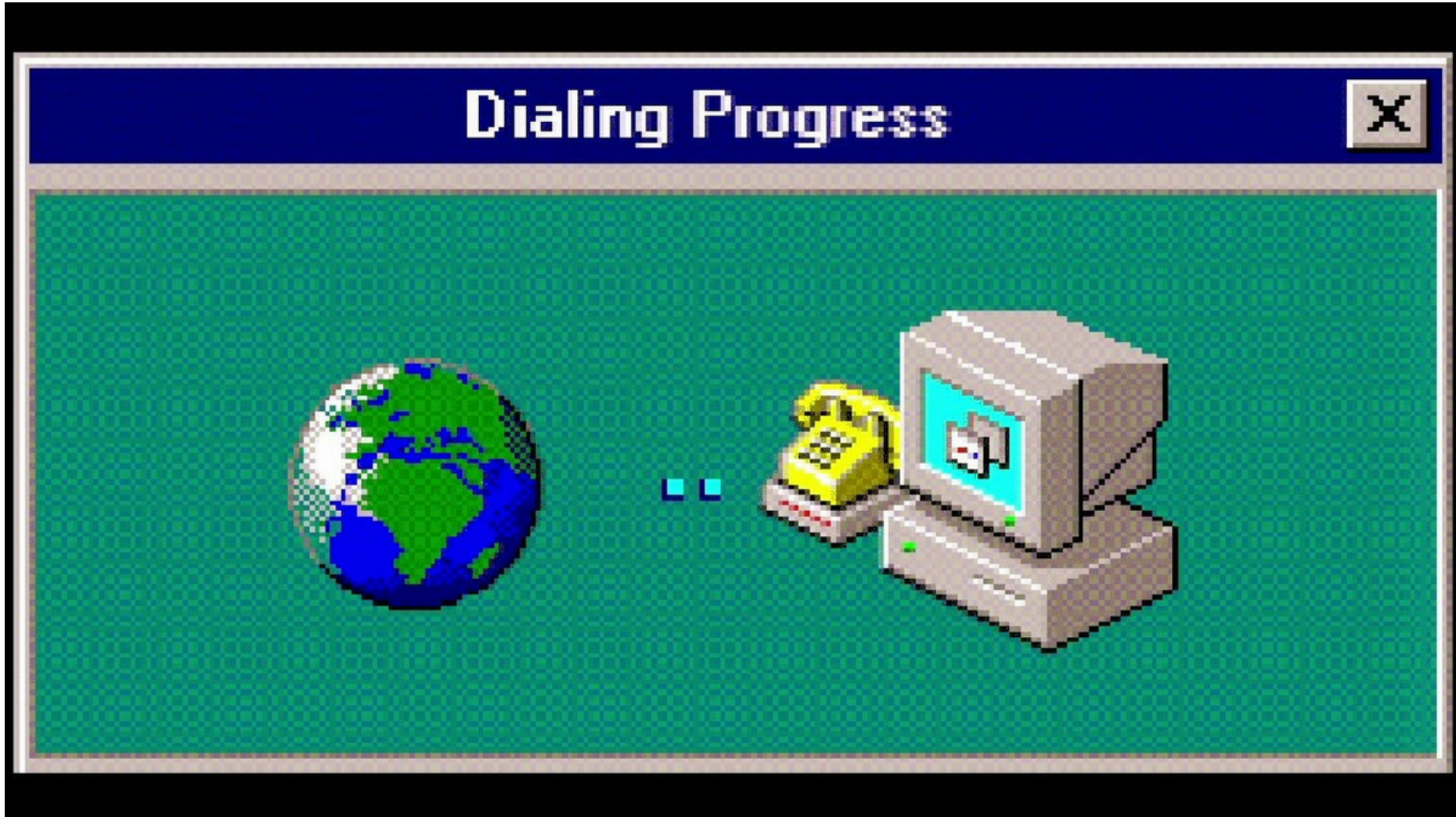
- Primaire doelgroep: literatuur- en taalwetenschappers, (cultuur)historici, en docenten/leraren en studenten/leerlingen
- Secundaire doelgroep: liefhebbers van literatuur en de Nederlandse taal

dbnl *digitale* bibliotheek voor de Nederlandse letteren

1. Achtergrond / historie

dbnl - digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

https://web.archive.org/web/20020605120223if_/http://www.dbnl.org/

Instellingen en meer (Alt+F)

digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

De Nederlandse literatuur
De Nederlandse taal

Nieuw:
65 schrijvers aan het woord

Beroepsgeheim van Willem M. Roggeman

Auteurs in de dbnl
Beschikbare titels
Naslagwerken
Op stapel

Nuttige links
Over de dbnl
Nieuws

Nieuwe gedichten
juni 2002:
BERND BEVERS,
'De mooiste tuin is een doos'

dbnl educatief: literatuurgeschiedenis.nl

© Stichting dbnl Leiden

post@dbnl.org

Nieuws

1 maart 2023

[Nieuws van DBNL - maart 2023](#)

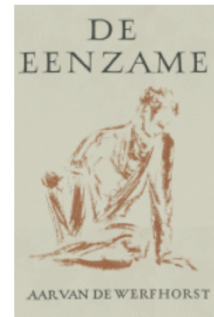
Deze maand maken we kennis met een auteur die een groot woordkunstenaar in het Sranantongo én het Nederlands was, maar in zijn werk altijd heel menselijk bleef.

[› Alle nieuwsbrieven](#)

[› Aanmelden nieuwsbrief](#)

Nieuw in DBNL

[› Alle nieuwe titels](#)

Atlas

N-gramviewer

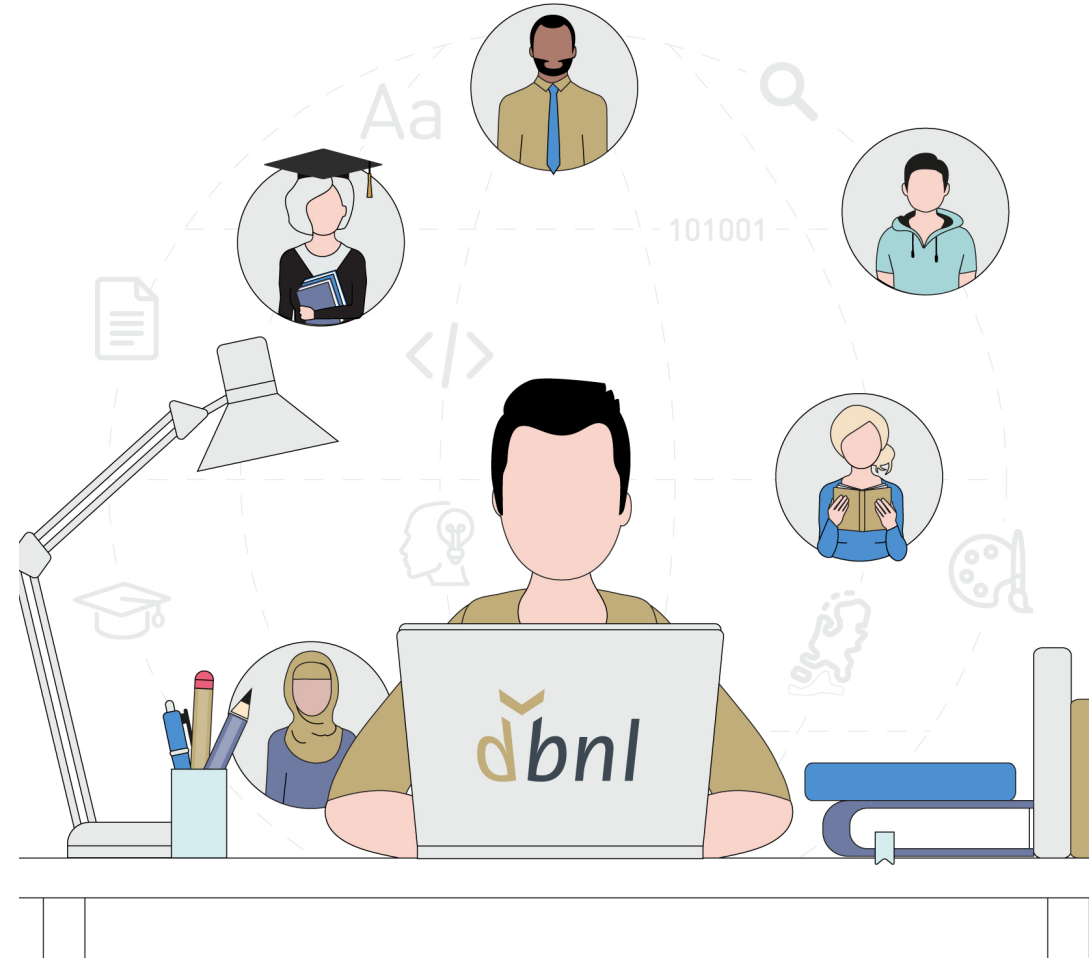
Calendarium

Algemeen Letterkundig Lexicon

Doelstellingen DBNL

- Faciliteren (wetenschappelijk) onderzoek
- Faciliteren hoger en middelbaar onderwijs
- Ontsluiten Nederlandstalig erfgoed

Uitgangspunten DBNL

- Wereldwijd vrij toegankelijk
- Betrouwbaar
- Samenhang collectie
- Tools
- Uniforme standaard TEI XML

3. Selectie

Selectie

- oud ideaal van ‘alles doen’ = achterhaald
- DBNL-collectie historisch gegroeid

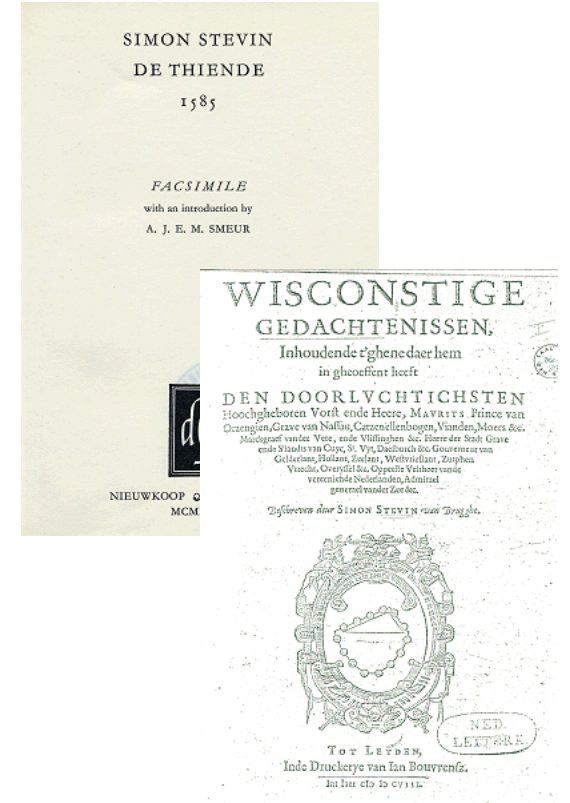
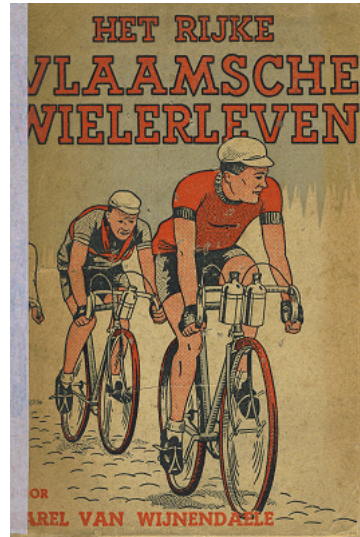
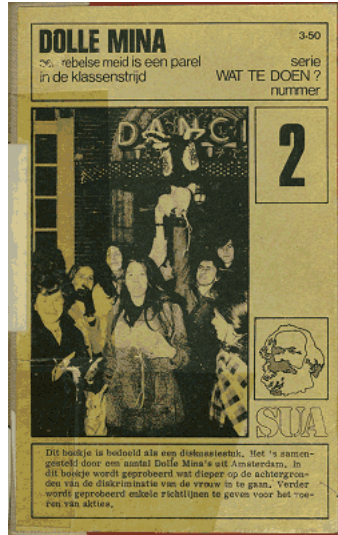
The screenshot shows the DBNL website interface. At the top, there is a search bar with the text 'Zoek alles' and a dropdown arrow, and another search bar with the text 'Zoek auteurs, titels en in teksten' and a search icon. To the right of the search bars are navigation links: 'Literatuur & Taal', 'Selecties', 'Gebruiksvoorwaarden', and 'Over DBNL'. Below the search bars is a vertical sidebar with a book cover image of 'HOLLANDS TUIN' by Jan Barendse. The sidebar contains the following sections: 'Verantwoording', 'Inhoudsopgave', 'DOWNLOADS' with a sub-section 'Scans (26,63 MB)', and a search box with the text 'Doorzoek de h...'. The main content area displays the title 'Hollands tuin. De Westlandse tuinbouw van vroeger tot nu' in large blue text, followed by '(1951) – Jan Barendse – Auteursrecht onbekend'. Below the title is a note: '* Van dit werk zijn alleen scans beschikbaar. Voor een snelle oriëntatie zijn hieronder miniatuurweergaven opgenomen.' and a link 'Bekijk het PDF bestand.'. Below this, there are two 'pagina:' labels, one for 'pagina: 1' and one for 'pagina: 2'. A 'Print' icon is visible in the top right corner of the main content area.

Selectie

- Sinds 2015 adviescommissie DBNL-collectie
  - focus op literatuur, taalkunde en cultuurgeschiedenis van NL/VL
  - *Geschiedenis van de Nederlandse Literatuur*
- Selectiecriteria voor diverse genres / deelcollecties
  - secundaire literatuur
  - jeugdliteratuur
  - taalkunde

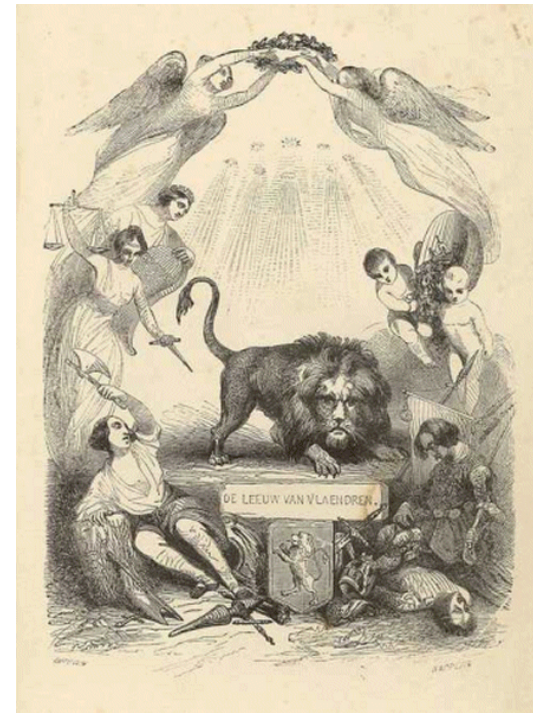
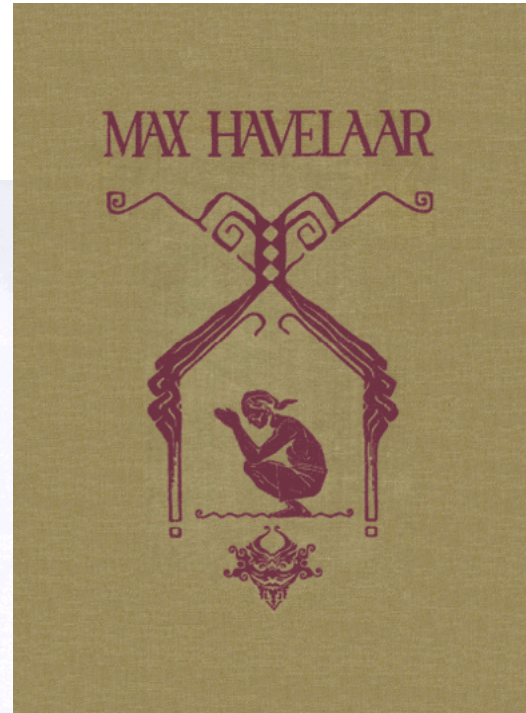
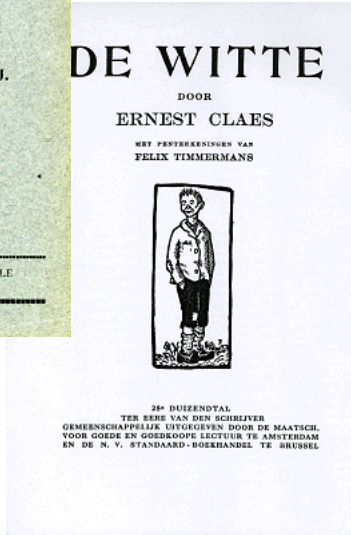
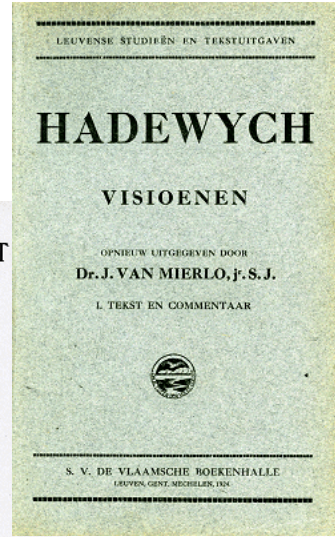
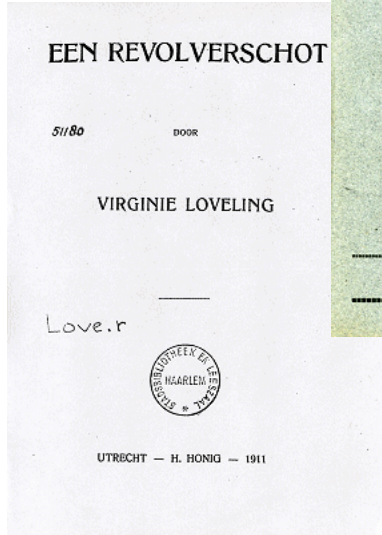
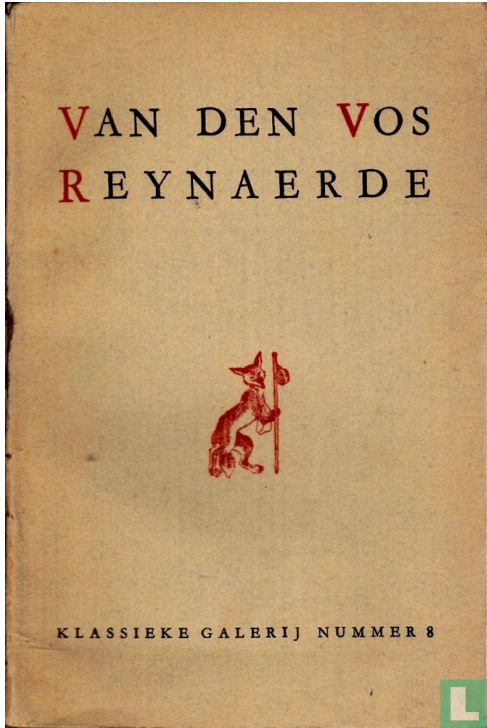

• Taalkunde en Cultuurgeschiedenis

- Literaire klassiekers

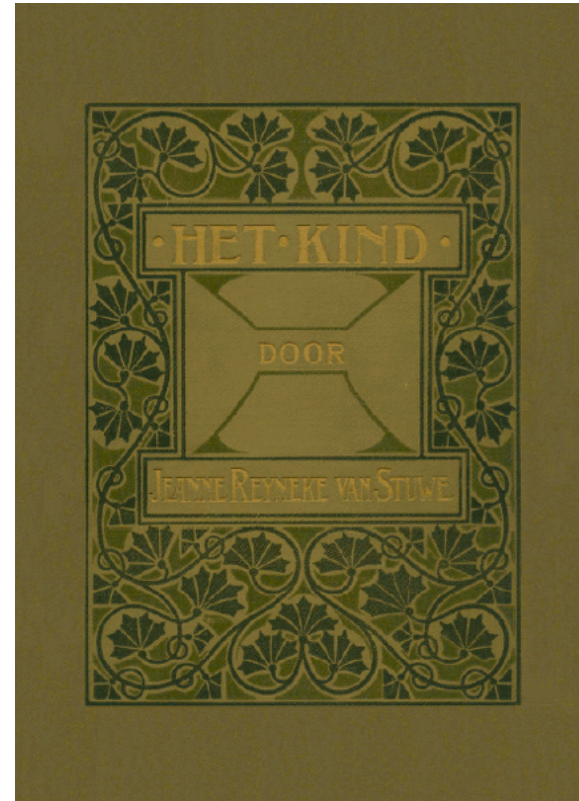
Selectie

- Nieuwe beleidsperiode: focus op vergroten representativiteit en meerstemmigheid DBNL-collectie
  - Werk van vrouwen
  - Aruba / Curaçao
  - Indische letteren / Congo
  - LHBTI+
  - nader onderzoek naar hiaten

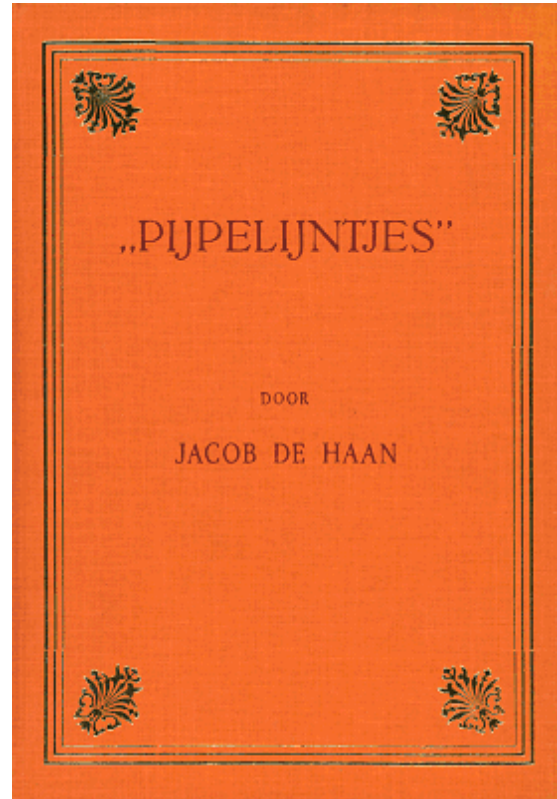

- Werken van vrouwen

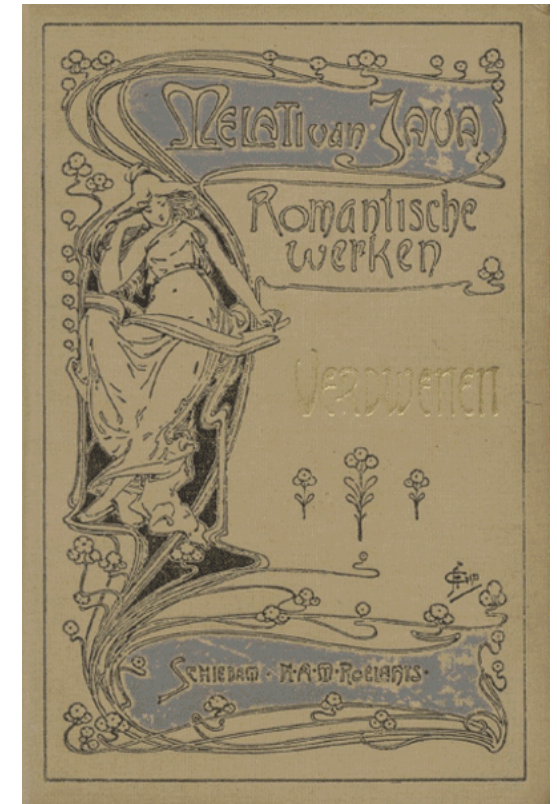
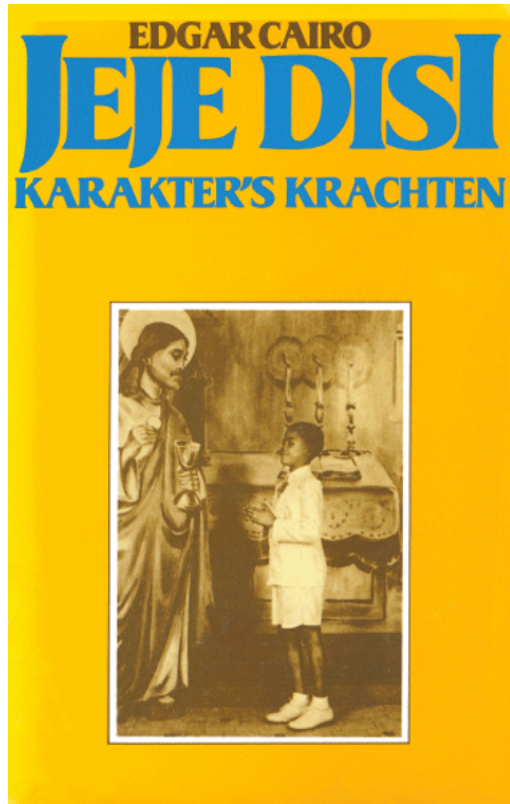

- LHBTI+ -literatuur

- Literatuur uit de voormalige koloniën

dǎ**bnl** *digitale* bibliotheek voor de Nederlandse letteren

4. Digitaliseringsproces

Fulltext digitalisering

- gericht op nauwkeurige weergave van de originele tekst
- goed leesbaar voor mens én machine
- Hoe komt dat tot stand?

taal:
unie

KB } nationale
bibliotheek

- Digitaliseringsproces :
<https://www.youtube.com/watch?v=Cmp2G9BRBDk>

Doel: maak van een boek een xml-document dat gepubliceerd kan worden via www.dbnl.org

Stappen:

1. Scannen
2. Voorcoderen en verrijken
3. Conversie naar xml
4. Controleren en redigeren
5. Publiceren

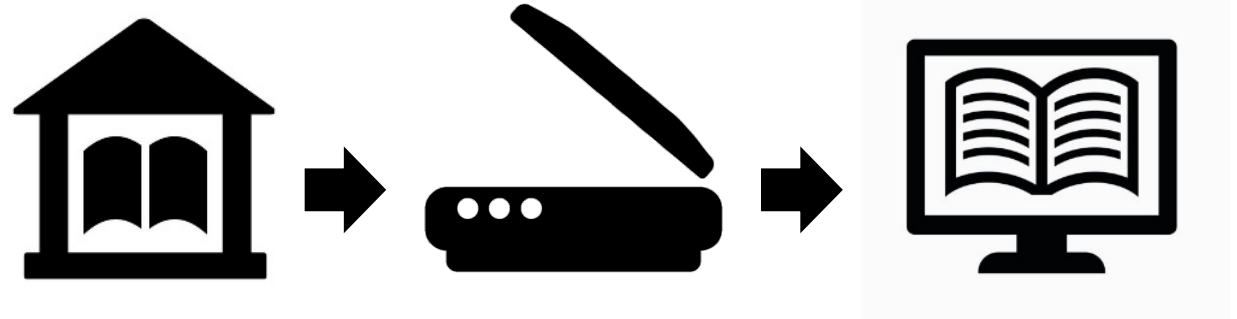

Productieproces: Scannen

- Scans afkomstig van:

- KB, uitgevers, Delpher, ...
- Scans uit DBNL-werkvoorraad
- Bruikleenprocedure Vlaanderen

- Beschikbaarheid scan ≠ selectie

Doel: maak van een boek een xml-document dat gepubliceerd kan worden via www.dbnl.org

Stappen:

1. Scannen
2. Voorcoderen en verrijken
3. Conversie naar xml
4. Controleren en redigeren
5. Publiceren

Productieproces: Voorcoderen

- **Metadateren *in* de tekst:**
  - structuur van de tekst (titels, hoofstukken, tussenkoppen)
  - (auteurs)namen die voorkomen in de tekst, datums / jaartallen, werken waar de tekst over gaat, topografische gegevens
- **Freelancers**
- **Informatie wordt opgenomen *in* het tekstbestand zelf**

h3 [Toekomstbeelden in Nederlandse historiespelen uit de zeventiende eeuw' 16/

E.K. GROOTES

interp
pri GROO Ø28
SEC HOOF ØØ1
VOND ØØ1
EEMB ØØ1
VOND ØØ1 GYSB Ø1
HOOF ØØ1 GEER Ø1
1619 Ø7 26

Aan het slot van Vondels *Gysbreght van Aemstel*, als de situatie in het belegerde Amsterdam onhoudbaar is geworden, verschijnt plotseling de aartsengel Rafaël. Hij wijst Gysbreght een vluchtweg en houdt hem tevens voor dat de brandende stad ooit in volle glorie zal herrijzen en een schitterende toekomst tegemoet gaat. Het is waarschijnlijk het meest bekende voorbeeld in onze oudere toneelliteratuur van een vaker gebruikte kunstgreep, die de toneelhandeling plaatst in het perspectief van de buiten het eigenlijke drama liggende toekomst.

Die kunstgreep heeft een complexe relatie tot het voortschrijden van de tijd. Verleden, heden en toekomst zijn erin betrokken. Dat gaat vooral op voor *historiespelen*, globaal te definiëren als toneelstukken met een onderwerp uit de geschiedenis, of tenminste handelend over ooit als historisch beschouwde gebeurtenissen. Ik spits mijn betoog hier toe op stukken over de vaderlandse geschiedenis, al betrek ik er ook een paar buitenlandse thema's bij, en ik beperk me tot de zeventiende eeuw.

De stukken zijn dus gesitueerd in het verleden, maar een eigenschap van drama's is nu eenmaal dat de gespeelde handeling zich ontrolt in een heden. Een verhalende tekst kan verteld worden in een voltooid of onvoltooid verleden tijd; bij de gebruikelijke vorm van het drama gebeurt dat hoogstens als bijzondere kunstgreep, bijvoorbeeld door een verteller te introduceren die buiten de toneelwerkelijkheid staat. Een toneelpersonage handelt en spreekt normaliter in zijn eigen hier en nu, ook als hij of zij iets vertelt wat al gebeurd is. Wanneer Floris de Vijfde in Hoofts *Geeraent van Velsen* uitroept 'Ghy Heeren ben ick niet uw wettich Vorst' is het 26 juni 1296 en weet Floris niet dat Gijsbert van Aemstel zal repliceren met een dodelijk 'Gheweest'.² Dat het heden van de toneelpersonages niet

Doel: maak van een boek een xml-document dat gepubliceerd kan worden via www.dbnl.org

Stappen:

1. Scannen
2. Voorcoderen en verrijken
3. **Conversie naar xml**
4. Controleren en redigeren
5. Publiceren

h3
Toekomstbeelden in Nederlandse historiestellen uit de zeventiende eeuw' lb/

E.K. GROOTES

interp
pri GROO 028
SEC HOOF 001
VOND 001
EEMB 001
VOND 001 GYSB 01
HOOF 001 GEER 01
1619 07 26

Aan het slot van Vondels *Gysbreght van Aemstel*, als de situatie in het belegerde Amsterdam onhoudbaar is geworden, versijnt plotseling de aartsengel Rafaël. Hij wijst Gysbreght een vluchtweg en houdt hem tevens voor dat de brandende stad ooit in volle glorie zal herrijzen en een schitterende toekomst tegemoet gaat. Het is waarschijnlijk het meest bekende voorbeeld in onze oudere toneelliteratuur van een vlot gebruikte kunstgreep, die de toneelhandeling plaatst in het perspectief van de buiten het eigenlijke drama liggende toekomst.

Die kunstgreep heeft een complexe relatie tot het voortschrijden van de tijd. Verleden, heden en toekomst zijn erin betrokken. Dat gaat vooral op voor *historiestellen*, globaal te definiëren als toneelstukken met een onderwerp uit de geschiedenis, of tenminste handelend over ooit als historisch beschouwde gebeurtenissen. Ik spits mijn betoog hier toe op stukken over de vaderlandse geschiedenis, al betrek ik er ook een paar buitenlandse thema's bij, en ik beperk me tot de zeventiende eeuw.

De stukken zijn dus gesitueerd in het verleden, maar een eigenschap van drama's is nu eenmaal dat de gespeelde handeling zich ontrolt in het heden. Een verhalende tekst kan verteld worden in een voltooid of onvoltooid verleden; bij de gebruikelijke vorm van het drama gebeurt dat hoogstens als bijzondere kunstgreep, bijvoorbeeld door een verteller te introduceren die buiten de toneelwerkelijkheid staat. Een toneelpersonage handelt en spreekt normaliter in zijn eigen hier en nu, ook als hij ooit iets vertelt wat al gebeurd is. Wanneer Floris de Vijfde in Hoofts *Geneaert van Velsen* uitroept: 'Ghy Heeren ben ik niet uw wettich Vorst' is het 26 juni 1296 en weet Floris niet dat Gysbreght van Aemstel zal repliceren met een dodelijk 'Gheweest'. Dat het heden van de toneelpersonages niet

```

389 after the Twelve Years Truce (1609-1621) and especially the political notes in the almanacs of the Dutch
389 remonstrant minister Daniel Wittius are at centre stage. Almanacs were used for people's financial</hi>, <hi
389 rend="i">social</hi>, <hi rend="i">moral and political bookkeeping. They helped to draw up the 'balance of life'
389 and to give account of one's deeds. Because of the specific characteristics of almanac-notes they can be used as
389 supplement to diaries and autobiographies. What is striking is that there seems to be a correlation between the
389 political content of Dutch almanacs in the period 1620-1660 and the high frequency of political-religious
389 notes</hi>.</q></div></div>
390 <div type="chapter">
391 <interpGrp>
392   <interp type="primaair" value="groot028"/>
393   <interp type="secundair" value="hoof001"/>
394   <interp type="secundair" value="vond001"/>
395   <interp type="secundair" value="eemb001"/>
396   <interp type="secundair" value="vond001gysb01"/>
397   <interp type="secundair" value="hoof001geer01"/>
398   <interp type="secundair" value="16190726"/>
399 </interpGrp>
400 <pb n="18"/>
401 <head rend="h3">Toekomstbeelden in Nederlandse historiestellen uit de zeventiende eeuw</lb><note
401 = "1" place="foot">Met dank aan Jeroen Jansen voor zijn adequate kanttekeningen bij de eerste versie van dit
401 artikel.</note>
402 </lb></E.K. Grootes</head>
403 <p>Aan het slot van Vondels <hi rend="i">Gysbreght van Aemstel</hi>, als de situatie in het belegerde Amsterdam
403 onhoudbaar is geworden, versijnt plotseling de aartsengel Rafaël. Hij wijst Gysbreght een vluchtweg en houdt

```

<interp type="primaair" value="groot028"/>
 <interp type="secundair" value="hoof001"/>
 <interp type="secundair" value="vond001"/>
 <interp type="secundair" value="eemb001"/>
 <interp type="secundair" value="vond001gysb01"/>
 <interp type="secundair" value="hoof001geer01"/>
 <interp type="secundair" value="16190726"/>

Doel: maak van een boek een xml-document dat gepubliceerd kan worden via www.dbnl.org

Stappen:

1. Scannen
2. Voorcoderen en verrijken
3. Conversie naar xml
4. Controleren en redigeren
5. Publiceren

dbnl *digitale* bibliotheek voor de Nederlandse letteren

5. Ontsluiting & gebruik

Doel: maak van een boek een xml-document dat gepubliceerd kan worden via www.dbnl.org

Stappen:

1. Scannen
2. Voorcoderen en verrijken
3. Conversie naar xml
4. Controleren en redigeren
5. Publiceren

Ontsluiting op DBNL

- verschillende bestandsformaten, geschikt voor diverse soorten gebruik
  - fulltekst (php): online lezen, primaire of secundaire bron voor onderzoek/onderwijs
  - pdf-tekstbestand: downloaden en dan lezen, primaire of secundaire bron voor onderzoek/onderwijs
  - e-book (epub): downloaden en lezen, voor plezier of verdieping
  - XML (rechtenvrij deel collectie): voor data-onderzoek. Hele rechtenvrije collectie te downloaden als set
  - txt (rechtenvrij deel collectie): 'kale' tekst, zonder tags (m.n. geschikt voor data-onderzoek). Hele rechtenvrije collectie te downloaden als set
  - scan van origineel (indien beschikbaar)

Acht dagen op reis, of De jonge muzikanten

(ca. 1840-1850) – Gustav Nieritz [Print](#)

Inhoudsopgave

- Eerste hoofdstuk.
- Tweede hoofdstuk.
- Derde hoofdstuk.
- Vierde hoofdstuk.
- Vijfde hoofdstuk.
- Zesde hoofdstuk.
- Zevende hoofdstuk.
- Achtste hoofdstuk.
- Negende hoofdstuk.
- Tiende hoofdstuk.
- Elfde hoofdstuk.
- Twaalfde hoofdstuk.

Verantwoording

Inhoudsopgave

DOWNLOADS

- PDF van tekst (0,66 MB)
- Scans (16,55 MB)
- ebook (3,05 MB)
- XML (0,15 MB)
- tekstbestand

Ontsluiting op DBNL

- Alle teksten op DBNL zijn door de verrijkingen met elkaar verbonden.

The screenshot shows the DBNL website interface. The main content area displays the title 'De zeventiende eeuw.' with a 'VORIGE' button. Below the title, there is a section for 'Toekomstbeelden in Nederlandse historiespel' by E.K. Grootes. The text discusses the relationship between the past and the future in Dutch historical plays, mentioning the 17th century and the work of P.C. Hooft.

Over dit hoofdstuk/artikel

TITELS

over Gysbreght van Aemstel
over Geeraerd van Velsen

AUTEURS

E.K. Grootes
over P.C. Hooft
over Joost van den Vondel
over Govert van der Eembd

DATUMS

26 juli 1619

- 1 Met dank aan Jeroen Jansen voor zijn adequate kanttekeningen bij de eerste versie van dit artikel.
- 2 P.C. Hooft, *Geeraerd van Velsen, treurspel*, ed. F.A. Stoett, herzien door A.J.J. de Witte, Zutphen z.j., vs. 449.
- 3 Zie voor dit begrip J.I.M. van der Kun, *Handelingsaspecten van het drama*, Amsterdam 1970 (1938³); W.M.H. Hummelin, *Van moment tot moment: toneeltheorie voor lezers*, Muiderberg 1989, p. 61-68.

h3
Toekomstbeelden in Nederlandse historiespelen uit de zeventiende eeuw' 16/

E.K. GROOTES

interp
pri GROO028
SEC HOOF001
VOND001
EEMB001
VOND001 GYSB01
HOOF001 GEER01
1619 07 26

```

389 after the Twelve Years Truce (1609-1614) and especial
390 remonstrant minister Daniel Wittius are a centre sta
391 rend="i">social</hi>, <hi rend="i">moral and politica
392 and to give account of one's deeds. Because of the sp
393 supplement to diaries and autobiographies. What is st
394 political content of Dutch almanacs in the period 160
395 notes</hi>.</q></div></div>
396
397 <div type="chapter">
398
399 <interpGrp>
400 <interp type="primair" value="groo028"/>
401 <interp type="secundair" value="hoof001"/>
402 <interp type="secundair" value="vond001"/>
403 <interp type="secundair" value="eemb001"/>
404 <interp type="secundair" value="vond001gysb01"/>
405 <interp type="secundair" value="hoof001geer01"/>
406 <interp type="secundair" value="16190726"/>
407
408 </interpGrp>
409
410 <pb n="18">
411 <head rend="h3">Toekomstbeelden in Nederlandse histor
412 n="1" place="foot">Met dank aan Jeroen Jansen voor zi
413 artikel.</note>
414 </head>
415 </div>
416 <div type="text">
417 <p>Aan het slot van vondels <hi rend="i">Gysbreght va
418 onhoudbaar is geworden, verschijnt plotseling de aart
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

```

Aan het slot van Vondels *Gysbreght van Aemstel*, als de situatie in het belegerde Amsterdam onhoudbaar is geworden, verschijnt plotseling de aartsengel Rafaël. Hij wijst Gysbreght een vluchtweg en houdt hem tevens voor dat de brandende stad ooit in volle glorie zal herrijzen en een schitterende toekomst tegemoet gaat. Het is waarschijnlijk het meest bekende voorbeeld in onze oudere toneelliteratuur van een vaker gebruikte kunstgreep, die de toneelhandeling plaatst in het perspectief van de buitenwereld op een eigenlijke drama liggende toekomst.

Die kunstgreep heeft een complexe relatie tot het voortschrijden van de tijd. Verleden, heden en toekomst zijn erin betrokken. Dat gaat vooral op voor *historiespelen*, globaal te definiëren als toneelstukken met een onderwerp uit de geschiedenis, of tenminste handelend over ooit als historisch beschouwde gebeurtenissen. Ik spits mijn betoeg hier toe op stukken over de vaderlandse geschiedenis, al betrek ik er ook een paar buitenlandse thema's bij, en ik beperk me tot de zeventiende eeuw.

De stukken zijn dus gestueerd in het verleden, maar een eigenschap van drama's is nu eenmaal dat de gespeelde handeling zich ontrolt in een heden. Een verhalende tekst kan verteld worden in een voltooid of onvoltooid verleden tijd; bij de gebruikelijke vorm van het drama gebeurt dat hoogstens als bijzondere kunstgreep, bijvoorbeeld door een verteller te introduceren die buiten de toneelwerkelijkheid staat. Een toneelpersonage handelt en spreekt normaliter in zijn eigen hier en nu, ook als hij of zij iets vertelt wat al gebeurd is. Wanneer Floris de Vijfde in Hoofts *Geeraerd van Velsen* uitroept 'Ghy Heeren ben ick niet uw wettich Vorst' is het 26 juni 1296 en weet Floris niet dat Gijsbert van Aemstel zal repliceren met een dodelijk 'Gheweest'. Dat het heden van de toneelpersonages niet

h3
Toekomstbeelden in Nederlandse historiespelen uit de zeventiende eeuw'

De zeventiende eeuw. Jaargang 17

VORIGDE VOLGENDE

Toekomstbeelden in Nederlandse historiespelen uit de zeventiende eeuw
E.K. Grootes

Aan het slot van Vondels *Gysbreght van Aemstel*, als de situatie in het belegerde Amsterdam onhoudbaar is geworden, verschijnt plotseling de aartsengel Rafaël. Hij wijst Gysbreght een vluchtweg en houdt hem tevens voor dat de brandende stad ooit in volle glorie zal herrijzen en een schitterende toekomst tegemoet gaat. Het is waarschijnlijk het meest bekende voorbeeld in onze oudere toneelliteratuur van een vaker gebruikte kunstgreep, die de toneelhandeling plaatst in het perspectief van de buitenwereld op een eigenlijke drama liggende toekomst.

Die kunstgreep heeft een complexe relatie tot het voortschrijden van de tijd. Verleden, heden en toekomst zijn erin betrokken. Dat gaat vooral op voor *historiespelen*, globaal te definiëren als toneelstukken met een onderwerp uit de geschiedenis, of tenminste handelend over ooit als historisch beschouwde gebeurtenissen. Ik spits mijn betoeg hier toe op stukken over de vaderlandse geschiedenis, al betrek ik er ook een paar buitenlandse thema's bij, en ik beperk me tot de zeventiende eeuw.

De stukken zijn dus gestueerd in het verleden, maar een eigenschap van drama's is nu eenmaal dat de gespeelde handeling zich ontrolt in een heden. Een verhalende tekst kan verteld worden in een voltooid of onvoltooid verleden tijd; bij de gebruikelijke vorm van het drama gebeurt dat hoogstens als bijzondere kunstgreep, bijvoorbeeld door een verteller te introduceren die buiten de toneelwerkelijkheid staat. Een toneelpersonage handelt en spreekt normaliter in zijn eigen hier en nu, ook als hij of zij iets vertelt wat al gebeurd is. Wanneer Floris de Vijfde in Hoofts *Geeraerd van Velsen* uitroept 'Ghy Heeren ben ick niet uw wettich Vorst' is het 26 juni 1296 en weet Floris niet dat Gijsbert van Aemstel zal repliceren met een dodelijk 'Gheweest'. Dat het heden van de toneelpersonages niet samenvalt met het voortdurend verschuivende heden van de toeschouwers sedert in 1613 het stuk uitkwam, is evident. Dat gegeven opent meteen een interessante extra dimensie. De toeschouwer kan, zeker bij een bekend thema uit de vaderlandse geschiedenis, vragen hoe het verder gaat. Hij kent een toekomst die

Over dit hoofdstuk/artikel

TITELS
over Gysbreght van Aemstel
over Geeraerd van Velsen

AUTEURS
E.K. Grootes
over P.C. Hoof
over Joost van den Vondel
over Govert van der Eembb

DATUMS
26 juli 1619

- 1 Met dank aan Jeroen Jansen voor zijn adequate kanttekeningen bij de eerste versie van dit artikel.
- 2 P.C. Hoof, *Geeraerd van Velsen, treurspel*, ed. F.A. Stoett, herzien door A.J.J. de Witte, Zutphen z.j., vs. 449.
- 3 Zie voor dit begrip J.I.M. van der Kun, *Handelingsaspecten van het drama*, Amsterdam 1970 (1938!); W.M.H. Hummelen, *Van moment tot moment: toneeltheorie voor lezers*, Muiderberg 1989, p. 61-68.

SUBGENRE
tijdschrift / jaarboek

In samenwerking met:
[De zeventiende eeuw](#)

© 2010 dbnl

Zoek alles

Zoek auteurs, titels en in teksten

GEBOREN

23 mei 1939 te Schiedam

OVERLEDEN

30 juli 2020 te Leiden

NAAMSVARIANTEN

Maarten Biesheuvel
D. Blijn
God Zelf

Bibliografische informatie

Zoeken in

- biografieën
- werken/uitgaven
- primaire teksten elders
- secundaire literatuur

Literatuur & Taal > Auteurs

J.M.A. Biesheuvel

Print

Biografieën over J.M.A. Biesheuvel

TITEL	TITEL	JAAR
De Nederlandse en Vlaamse auteurs	G.J. van Bork en P.J. Verkruijsse	1985
Schrijvers en dichters (dbnl biografieënproject I)	G.J. van Bork	2003-....

- J.M.A. Biesheuvel
- Biografieën
- Oorspronkelijke publicaties
- Edities
- Teksten
- Secundaire literatuur
- Geschreven brieven

NAAR BOVEN

Afzonderlijk verschenen publicaties in de DBNL

Oorspronkelijke publicaties van J.M.A. Biesheuvel

TITEL	JAAR	SEC. LITERATUUR
In de bovenkooi	1972	Overzicht
Slechte mensen	1973	Overzicht
Het nut van de wereld	1975	Overzicht
De weg naar het licht	1977	Overzicht
De bruid	1981	

- Alle titels
- Middeleeuwen
- Periode 1550-1700
- Achttiende eeuw
- Negentiende eeuw
- Twintigste eeuw
- Eenentwintigste eeuw

Zoek alles

Literatuur & Taal > Beschikbare titels

De raadselachtige Multatuli Willem Frederik Hermans – 1976 (1ste druk)

Print

GENRES	SUBGENRE	LINKS
proza sec - letterkunde	non-fictie/biografie	

Beschikbare tekst

TITEL	DRUK	JAAR
De raadselachtige Multatuli	1 ^{ste} druk	1976

Secundaire literatuur over deze tekst

AUTEUR	TEKST	IN	JAAR
Garmt Stuiveling	'Garmt Stuiveling Een vat vol tegenstrijdigheids'	In: De Gids. Jaargang 139	1976
J.H.W. Veenstra	'Hermans presenteert Multatuli in snapshots.'	In: Ons Erfdeel. Jaargang 20	1977
A.L. Constandse, Willem Frederik Hermans en	'Kroniek & kritiek'	In: De Gids. Jaargang 140	1977

Literaire werken over Gent

AUTEUR	TEKST	IN	JAAR
anoniem Dits die excellente cronike van Vlaenderen	'Die schoone incomste der Schutterryen te Ghendt gheschiet Int iaer duysent vier hondert ende.xcvij.den twintichsten ende eenen twintichsten van Meye, by diueersche steden, so ghi hier nae hooren sult, ghestelt in properder rethorijcke'	In: Dits die Excellente Chronijcke van Vlaenderen	1531
anoniem Dits die excellente cronike van Vlaenderen	'[Dit es dat grote ende seer wtnemende costelicke Schietspel vanden edelen Cruysboghe der ouder gulden]'	In: Dits die Excellente Chronijcke van Vlaenderen	1531
anoniem Dits die excellente cronike van Vlaenderen	'[Item vp den.xvi.sten dach van Wedemaent so was grote rommelinghe binnen der stede van Ghendt]'	In: Dits die Excellente Chronijcke van Vlaenderen	1531
anoniem Dits die	'[Item vp den seluen tijt was	In: Dits die	1531

Gent

Auteurs geboren

Auteurs overleden

Literaire organisaties

Literaire werken

Secundaire literatuur (algemeen) - taalkunde

Secundaire literatuur (algemeen) - letterkunde

Secundaire literatuur (non-fictie)

Beeldmateriaal van Gent

NAAR BOVEN ▲

DBNL in hergebruik

- Goed geordende informatie, bevordert onderzoek naar auteurs, thema's, werken...
- DBNL-datasets gebruiken voor data-onderzoek / kwantitatieve analyses
- DBNL-collectie als longtail van bibliotheekcollecties

Maar let op!

- Vrij toegankelijk ≠ vrij hergebruik
- Auteursrechtenstatus

- **Contact:**
sarah@vlaamse-erfgoedbibliotheken.be

